

К. М. Корбут

Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы, Мінск

K. Korbut

National Institute for Higher Education, Minsk

УДК 94(476)

АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ ДАСЛЕДАВАННЯ КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ ГРЭКА-КАТАЛІЦКАЙ ЦАРКВЫ Ў БЕЛАРУСКАЙ ГІСТАРЫЯГРАФІІ

THE MAIN DIRECTIONS OF RESEARCHING THE CULTURAL HERITAGE OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH IN THE HISTORIOGRAPHY OF BELARUS

У артыкуле разглядаюцца асноўныя канцэпцыі і даследаванні, прысвечаныя вывучэнню культурнай спадчыны Грэка-каталіцкай царквы на беларускіх землях. Мэта даследавання – выявіць асноўныя напрамкі ў вывучэнні культурнага жыцця Грэка-каталіцкай царквы на беларускіх землях. Задачы даследавання: прааналізаваць агульнавядомыя і найноўшыя даследаванні, выявіць канцэптualныя адрозненні і асноўныя напрамкі ў дадзенай галіне. Асноўныя метады даследавання: метады гістарычнай перыядызацыі, гісторыка-параўнальны і гісторыка-тыпалагічны.

Ключавыя словы: Грэка-каталіцкая царква; гістарыяграфія; гісторыя Беларусі; Беларуская ўнія.

This article considers the main concepts and researches devoted to the study of the cultural and historical heritage of the Greek Catholic Church in the Belarusian lands. The purpose of this study: to identify the main directions in the study of the cultural life of the Greek Catholic Church in the Belarusian lands. The objectives of this research: to analyze well-known studies as well as recent researches, to define conceptual differences and the main directions in this field. The main methods of this research: the method of historical periodization, historical-comparative and historical-typological method.

Keywords: the Greek-Catholic Church; historiography; history of Belarus; The Brest Union.

Цікавасць да вывучэння рэлігійнага жыцця беларускага народа і да пытанняў культурнага складніка ўніяцкай царквы ўзнікла даволі позна. Тлумачэнні феномена уніі зводзіліся да трактатаў, якія насілі палемічны або апалагетычны характар. Сёння гэтыя першыя спробы сказаць нешта аб новым рэлігійным інстытуце (пра яго сутнасць, характар, генезіс) з'яўляюцца хутчэй ужо гісторыяй і помнікамі палемічнай літаратуры Ранняга Новага часу. У дадзеных трактатах вельмі часта падымаюцца пытанні, звязаныя з культурнай, царкоўна-адміністрацыйнай, юрыдычнай, дагматычнай значнасцю уніі. Пры гэтым палемічныя помнікі дадзенага перыяду пісаліся як прыхільнікамі, так

і супернікамі дадзенага гістарычнага працэсу. Калі казаць аб падобных рысах дадзеных твораў, варта адзначыць, што іх адрознівае суб'ектыўнасць і гістарычная ангажаванасць, аднак дзякуючы гэтым раннім помнікам палемічнай літаратуры мы можам рэканструяваць настрой грамадства канца XVI – сярэдзіна VII ст., зразумець асноўныя прэтэнзій і незадаволенасці як прыхільнікаў уніі, так і яе ворагаў, якія склаліся ў тагачаснай гістарычнай парадыгме.

***Палеміка-апалагетычныя трактаты як першыя крыніцы
на вывучэнні Грэка-каталіцкай царквы***

Палемічныя трактаты канца XVI – сярэдзіны XVII ст. можна падзяліць на тры ідэалагічныя групы. Іх аўтарамі выступалі праваслаўныя, уніяты і рыма-каталікі, сярод пісьменнікаў-палемістаў былі як свецкія мысліцелі, так і духоўныя асобы. Кожны ідэалагічны лагер па-свойму аргументаваў займаную пазіцыю, але перш за ўсё дзейнічаў метадам супрацьпастаўлення апанентаў. У палемічных творах культурныя працэсы беларускага грамадства разглядаліся ў кантэксце багаслоўскіх, кананічных, эклесаіяльных філасофскіх праблем.

Сярод тых палемістаў, якія прадстаўлялі ўніяцкі бок, можна вызначыць рэлігійных дзеячаў таго часу: Іпація Пацея [1, с. 15], Іосіфа Ручкага [2, с. 55], Льва Крэзу [3, с. 38], Касьяна Саковіча [4, с. 21], Антонія Сяляву [5, с. 512] і інш. Іх пазіцыі былі заснаваны на тым, што рэлігійнае і культурнае жыццё праваслаўных на беларускіх землях знаходзіцца ў глыбокім крызісе. Рашэнне асноўных праблем культурнага жыцця яны бачылі ў адзінстве з Рымам, у асноўным першыя ўніяцкія дзеячы зыходзілі з прынцыпу «нічога не мяняць», хоць і падвяргаліся магутнаму ўплыву заходняй традыцыі і культуры.

На працягу XVII ст. адбылася інстытуалізацыя ўніяцкай царквы, у прыватнасці з'явіўся новы для ўсходнеславянскай прасторы Базыльянскі ордэн. Манахі-базыльяне займалі галоўныя адміністрацыйныя пасады ва ўніяцкай царкве. Сярод вядомых базыльян, якія займаліся вывучэннем культурнага жыцця ўніяцкай царквы, можна вылучыць холмскага епіскапа Якава Сушу [6, с. 12], які займаўся гістарычным аналізам Холмскай зямлі, а таксама ўкараняў у жыццё Холмскай епархіі рэформы, звязаныя з адраджэннем культурнага жыцця і адукацыі духавенства.

Неабходна адзначыць, што на працягу XVII ст. палемічная барацьба, якая развязалася паміж праваслаўнымі і ўніятамі, давала свае добрыя плады для развіцця інтэлектуальнага асяроддзя беларускага соцыуму. Аналізуючы помнікі рэлігійна-філасофскай думкі дадзенага перыяду, мы можам прыйсці да высновы, што пастаянныя супрацьстаяння паміж двума традыцыямі дазволілі выкрышталізаваць асаблівую ідэнтычнасць русінскага насельніцтва Рэчы Паспалітай і перавесці супрацьстаянне і барацьбу на ўзровень філасофскага дыскурсу.

Перыяд лацінізацыі і ўзнікненне гістарыаграфічных даследаванняў у колах уніяцкай царквы

У XVIII ст. пачалася хуткая лацінізацыя ўніяцкай царквы. Асаблівае значэнне меў праведзены ў 1720 г. Замойскі Сабор, які пастанавіў уніфікаваць набажэнства, прыняць літургічныя кнігі, ухваленыя папскай уладай, і адмовіўся ад выкарыстання некаталіцкіх выданняў. Цікавы і арыгінальны прыклад мыслення аб культурным развіцці грэка-каталіцкай царквы належыць базыльянскаму архімандрыту Ігнату Кульчынскаму [7, с. 15]. У сваіх творах аўтар аналізуе агіяграфічныя, царкоўна-адміністрацыйныя, гімнаграфічныя асаблівасці ўніяцкай царквы, супрацьпастаўляючы іх гістарычнае развіццё маскоўскай праваслаўнай традыцыі. У сярэдзіне XVIII ст. унутры ўніяцкай царквы адбываецца пэўны ідэалагічны раскол. Уніяцкія дзеячы падзяляюцца на два лагеры: рэфарматараў (прыхільнікаў поўнай лацінізацыі) і кансерватараў (якія выступаюць за адраджэнне русінскіх традыцый і асаблівай грэка-каталіцкай ідэнтычнасці). Сярод наватараў рэлігійнай думкі, якія спрабавалі вярнуцца да вытокаў традыцыі, быў мітрапаліт Афанасій Шапціцкі [8, с. 54]. У 1738 г. ён правёў рэвізію літургічных кніг на прадмет таго, якія павінны ўключацца ва ўніяцкія месцаасловы. А. Шапціцкі змог грунтоўна падвергнуць крытыцы лацінізацыю ўніяцкай царквы. Ён дамогся ад Папы Рымскага Клімента XII булы, якая забараняла такія пераходы.

Пераасэнсаванне культурнага напрамку уніі ў XIX ст.

Культурнае жыццё ўніятаў стала аб'ектам навуковых даследаванняў на працягу прыблізна двух апошніх стагоддзяў. У XIX ст. уніяцкія традыцыі былі прааналізаваны двума навукоўцамі, чый уклад застаецца значным і па сённяшні дзень. А. Ф. Хайнацкі [9, с. 66] прадставіў падрабязнае даследаванне развіцця ўніяцкіх літургічных практык. Даследаванне Хайнацкага выяўляе вельмі цікавыя змены, новаўвядзенні і сувязі паміж усходняй і заходняй практыкай уніяцкай традыцыі. Хайнацкі аналізуе літургічныя кнігі, разглядае палемічныя творы, робіць параўнанне з пэўнымі праваслаўнымі і рыма-каталіцкімі практыкамі.

Яшчэ адно прыкметнае даследаванне пра ўніяцкую літургічную традыцыю было напісана Мікалаем Фёдаравічам Адзінцовым [10, с. 68], які выкарыстаў кірылічныя рукапісы Віленскай публічнай бібліятэцы. Адзінцоў прааналізаваў змены ў богаслужэнні ўніяцкай царквы. У сваім даследаванні ён адзначаў, што Берасцейская унія не прынесла ніякіх радыкальных змен, але першыя прыкметы «лацінізацыі» пачалі з'яўляцца толькі ў рукапісах канца XVII ст., якія канчаткова замацаваліся ў друкаваных літургічных кнігах. Адной з яго высноў было тое, што рукапісы выявілі найбольш прыкметную эвалюцыю ў змесце тых службаў, якія відавочна звязаны з дагматычным вучэннем візантыйскай царквы, а большасць дробных абрадаў засталіся практычна нязменнымі.

Цалкам перыяд XIX ст. можна ахарактарызаваць як час зараджэння і развіцця акадэмічнай навукі, адкрыцця і публікацыі старажытных актаў, навуковага аналізу рукапісаў і кніг. З гэтым перыядам звязана з’яўленне фундаментальнага даследавання беларускага этнасу, культуры, рэлігіі і мовы. Сярод вядомых гісторыкаў дадзенага перыяду, якія займаліся вывучэннем уніяцкай царквы, неабходна вылучыць цэлую плеяду навукоўцаў Віленскага ўніверсітэта: Міхаіла Баброўскага, Ігната Даніловіча, Ігната Анацэвіча, Платона Сасноўскага і Антона Марціноўскага [11, с. 88].

***Берасцейская унія ў беларускай нацыянальнай канцэпцыі
канца XIX – пачатку XX ст.***

У канцы XIX – пачатку XX ст. беларускіх спецыяльных даследаванняў, прысвечаных пытанням уніі, не праводзілі, хоць у сваіх працах даследчыкі пастаянна звярталіся да тэмы рэлігійнага вызначэння беларускага народа. Аднак дзякуючы новым падыходам да вывучэння культурна-гістарычнай спадчыны беларусаў, якія з’явіліся ў першай трэці XX ст., такія навукоўцы, як Мітрафан Доўнар-Запольскі, Вацлаў Ластоўскі, Адам Станкевіч, Аляксандр Цвікевіч, Усевалад Ігнатоўскі [12, с. 144], прыйшлі да новых адкрыццяў, якія не адпавядалі агульнапрынятай на той час афіцыйнай навуцы. Пры гэтым стаўленне да уніі ў працах дадзеных навукоўцаў ішло рука аб руку з ідэяй адраджэння беларушчыны, захаваннем унікальнай ідэнтычнасці, якая сфарміравалася паміж дзвюма цывілізацыйнымі прасторами. Па гэтай прычыне некаторыя з дадзеных даследчыкаў называлі унію інструментам знішчэння беларускай культуры (М. В. Доўнар-Запольскі, В. Ластоўскі, У. Ігнатоўскі), іншыя ж, наадварот, казалі пра тое, што праект уніі фармуляваў нацыянальную ідэю беларускага грамадства (А. Цвікевіч, І. А. Станкевіч).

Савецкі перыяд беларускай гістарыяграфіі

У савецкі час на працягу 30–80-х гг. тэма ўніяцтва была не асабліва папулярнай, па гэтай прычыне ў савецкай гістарыяграфіі фактычна не было ні аднаго фундаментальнага даследавання. Аднак гэты перыяд ахарактарызаваны з’яўленнем фундаментальных работ у галіне гісторыі нацыянальнай культуры, у якой уніяцтва ўяўляе сапраўды вялікую частку гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі. Тут варта адзначыць працы, прысвечаныя вывучэнню іканапісу, храмабудавання, скульптуры, кнігазнаўства (Э. Вецер [13], Н. Высоцкая [11, с. 134], Ю. Хадыка, А. Лявонава, А. Кулагін [11, с. 113], В. Шматаў [13, с. 3]). Сюды ж варта аднесці працы айчынных філосафаў, якія раскрываюць праблематыку культурнага жыцця Грэка-каталіцкай царквы на беларускіх землях (С. А. Падокшына, У. М. Конана, Г. Я. Галенчанкі, А. І. Мальдзіса).

Неабходна адзначыць групу даследчыкаў XX ст., якія працавалі ў эміграцыі (Я. Найдзюк [14, с. 37], І. Касяк [14, с. 37], А. Мартас [15, с. 47],

Л. Гарошка [14, с. 24], В. Пануцэвіч [14, с. 13], А. Надсан [14, с. 129]). У канцы XX ст. выйшла манаграфія А. Мірановіча «Праваслаўная царква ў былой Рэчы Паспалітай» [16, с. 102]. Даследаванне прысвечана вывучэнню традыцыі праваслаўнай царквы на беларускіх землях. Асаблівае месца ў манаграфіі займае даследаванне ўніяцкай-праваслаўных адносін у XVI–XVIII стст.

Адраджэнне беларускай гістарыяграфіі і сучасныя канцэпцыі і даследаванні культурнай спадчыны Берасцейскай уніі

У канцы XX ст. пасля распаду СССР і ўтварэння незалежнай Рэспублікі Беларусь для гістарычнай навукі паўстала вострае пытанне пошуку беларускай нацыянальнай ідэі. У гэты перыяд з'яўляюцца новыя фундаментальныя даследаванні, звязаныя з вывучэннем старонак гісторыі Грэка-каталіцкай царквы на беларускіх землях. Актualьнымі застаюцца пытанні яе культурнай ідэнтыфікацыі, месца і ролі ў фарміраванні беларускай нацыі.

На сучасным этапе вывучэннем праблематыкі культурнага жыцця Грэка-каталіцкай царквы займаюцца даследчыкі І. Скачыляс [6, с. 88], А. Гіль [17, с. 23], Б. Скінэр [18, с. 33]. Сярод беларускіх даследчыкаў, якія вывучаюць этнакультурныя працэсы, неабходна вылучыць С. В. Марозаву [11, с. 34], якая з'яўляецца аўтарам некалькіх манаграфій і больш за 100 навуковых артыкулаў па гісторыі ўніяцкай царквы Беларусі. Праблемамі паўсядзённага жыцця ўніяцкага святара Ранняга Новага часу займаецца Д. В. Лісейчыкаў [19, с. 20].

Адраджэнне рэлігійнага жыцця разглядаюць даследчыкі, якія аднаўляюць царкоўна-гістарычную школу (В. І. Цяплова [20, с. 205], А. Раманчук [21, с. 83] і інш.). Вывучэннем культурнай спадчыны, у прыватнасці богаслужбовых асаблівасцяў Грэка-каталіцкай царквы, сёння займаюцца П. Галадза [22, с. 15], Б. Гудзяк [23, с. 141], П. Навакоўскі [24, с. 35]. Іх працы раскрываюць унікальнасць богаслужбовых формаў. У сваіх даследаваннях аўтары аналізуюць генезіс, развіццё і мадыфікацыю гісторыка-культурных працэсаў уніяцкай царквы.

Вывучэнне гісторыка-культурных працэсаў Грэка-каталіцкай царквы з'яўляецца неад'емнай часткай сучаснай беларускай гістарыяграфіі. Пытанні культурнага жыцця Грэка-каталіцкай царквы не губляюць сваёй актуальнасці і сёння. Аналізуючы велізарны комплекс артыкулаў і манаграфій, мы можам падзяліць усе даследаванні па наступных прыкметах: час напісання, сферы і кірунак даследаванняў, метады працы з крыніцамі, канцэптуальны складнік.

Па часе напісання можна казаць пра:

- раннія палемічныя трактаты, якія яшчэ не выкарыстоўвалі аналітычнага навуковага падыходу, але ўтрымлівалі ў сабе важныя звесткі аб багаслоўскай, палітычнай, культурнай думцы ўніяцкага соцыума;

- даследаванні расійскіх гісторыкаў XIX ст.: іх можна ахарактарызаваць багаццем архіўных дадзеных, уніфікацый актaў, карэспандэнцыі і інш.;
- перыяд XX ст.: даследаванні асобных складнікаў гісторыка-культурнай спадчыны ўніяцкай царквы;
- сучасныя даследаванні: падымаюць важныя праблемы культурнага вызначэння, нацыянальнай самабытнасці, адрозніваюцца багатым аналітычным апаратам.

Сферы і напрамкі даследаванняў можна падзяліць на некалькі ключавых складнікаў: работы па тэматыцы, звязаныя з гістарычнай, культурнай спадчынай; працы, якія раскрываюць філасофскую праблематыку, а таксама закранаюць багаслоўскія праблемы.

Па метадах працы з крыніцамі неабходна вылучыць наступныя: даследаванні, якія адрозніваюцца навукова-прыкладнымі звесткамі, а таксама аналітычныя, археалагічныя, архіўныя даследаванні.

Па прыналежнасці да канцэпцый можна вылучыць працы, якія разглядаюць Брэсцкую унію ў тэорыях заходнерусізма, нацыянальнай і этнаканфесійнай канцэпцыі.

На сённяшні дзень актуальнымі застаюцца тэмы, звязаныя з генезісам Брэсцкай уніі, міждысцыплінарныя даследаванні ў галіне культуры, мовы, мастацтва, а таксама работы, звязаныя з вывучэннем лакальных працэсаў, якія адбываліся ва ўніяцкім асяроддзі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. *Падокшын, С. А.* Іпацій Пацей: царкоўны дзеяч, мысліцель, пісьменнік на пераломе культурна-гістарычных эпох / С. А. Падокшын. – Мінск: Беларус. навука, 2001. – 118 с.
2. *Epistolae Josephi Velamin Rutskiy metropolitae Kioviensis Catholici (1613–1637)* / ed.: Constantini Bonachevsky. – Romae: «Analecta OSBM», 1956. – II, s. II, 410 p.
3. *Obrona jedności cerkiewney.* Сочинение Виленского униатского архимандрита Льва Кревзы 1617 г. Русская Историческая Библиотека издаваемая археографическою коммисиею. – СПб., 1878. – Т. 4, кн. 1. Памятники полемической литературы в Западной Руси. – С. 38–141.
4. *Sakowicz, K.* *Επανόρθωσις* abo perspectiwa i objaśnienie błędów, herezjej i zabobonów w grekoruskiej cerkwi disunitskiej tak w artykułach wiary jako w administrowaniu sakramentów i w inszych obrządkach i ceremoniach znajdujących się / K. Sakowicz. Kraków, 1642. – 58 с.
5. *Sielawa, A.* Antelenchus to jest odpis na skrypt uszczypliwy zakonników Cerkwie odstępney S. Ducha. Elenchus nazwany, napisany przez Oyca Anastazego Sielawę, przełożonego monastynu Wileńskiego S. Troyce Zakonu s. Basilego. A. Sielawa. – Wilno 1622. [перевзд.] АЮЗР VIII (№ 1). – С. 674–731.
6. *Skoczylas, I.* Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku. Program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej / I. Skoczylas. – Lublin, 2008. – 176 s.
7. *Kulczynski, I.* Specimen Ecclesiae Ruthenicae ab origine susceptae fidei ad nostra usque tempora in suis capitibus seu primatibus Russiae cum S. Sede Apostolica Romana semper unitae / I. Kulczynski. – Romae: Analecta OSBM, 1970. – 78 p.

8. *Назарко, І.* Київські і Галицькі митрополити: Біографічні нариси (1590–1960) / І. Назарко. – Торонто, 1962. – 236 с.
9. *Хойнацкий, А. Ф.* Западнорусская церковная уния в ее богослужении и обрядах / А. Ф. Хойнацкий. – Киев, 1871. – 537 с.
10. *Одинцов, Н.* Фонд Униатское богослужение в XVII и XVIII вѣках по рукописям Виленской Публичной Библиотеки / Н. Фонд Одинцов. – Вильна: Тип. Губерн. Правления, 1886. – 452 с.
11. *Марозава, С. В.* Берасцейская царкоўная унія 1596 г. у беларускай гістарыяграфіі / С. В. Марозава. – Гродна: ГрДУ, 2002. – 132 с.
12. *Белазаровіч, В. А.* Гістарыяграфія гісторыі Беларусі / В. А. Белазаровіч. – Гродна: ГрДУ, 2006. – 346 с.
13. *Шматаў, В. Ф.* Ікананіс Заходняга Палесся XVI–XIX стст. / В. Ф. Шматаў // НАН Беларусі, Ін-т мастацтва знаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы. – 2-е выд. – Мінск: Беларус. навука, 2005. – 349 с.
14. *Маракоў, Л.* Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асветы, грамадскія і культурныя дзеячы Беларусі. 1794–1991 / Л. Маракоў. – Мінск, 2003. – 380 с.
15. *Мартос, А.* Беларусь в исторической, государственной и церковной жизни / А. Мартос. – Мінск: Изд-во Белорус. Экзархата – Белорус. Православ. Церкви, 2000. – 352 с.
16. *Mironowicz, A.* The Orthodox Church and Byelorussian people / A. Mironowicz. – Białystok: Brotherhood of Sts. Cyril and Methodius in the Poland, 2001. – 431 с.
17. *Gil, A.* Eparchia Włodzimiersko-Brzeska w XI–XVIII wieku: zarys historii / A. Gil, I. Skoczylas. – Lwów, 2013. – 288 s.
18. *Skinner, B.* The Western Front of the Eastern Church: Uniate and Orthodox Conflict in Eighteenth-century Poland, Ukraine, Belarus, and Russia / B. Skinner. – DeKalb: Northern Illinois University Press, 2009. – 295 p.
19. *Лісейчыкаў, Дз.* Святы у беларускім соцыуме: праспапаграфія ўніяцкага духавенства 1596–1839 гг. / Дз. В. Лісейчыкаў. – Мінск, 2011. – 721 с.
20. *Теплова, В. А.* Православная церковно-историческая школа Беларуси XIX–XX в.: генезис и традиции / В. А. Теплова // Беларусь, Расія, Украіна: дыялог народаў і культур. Серыя «Гістарыяграфічныя даследаванні». – Гродна, 2013. С.205–213.
21. *Романчук, А. А.* Религиозно-культурное самоопределение белорусского народа: прошлое, настоящее и перспективы в будущем / А. А. Романчук // Православный ученый в современном мире. Синтез науки и православия: сохранение духовно-нравственных ценностей в современных условиях: сб. материалов V Междунар. науч.-практ. конф., 25–31 мая 2016 г., Ганновер-Германия, Супрасль-Польша, Жировицы-Беларусь. – Воронеж: ИСТОКИ, 2016. – С. 83–86.
22. *Галадза, П.* Літургічне питаання і розвиток богослужень напередодні Берестейскої унії аж до кінця XVII століття / П. Галадза // Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті: матеріали Четвертих Берестейських читань, Львів, Луцьк, Київ, 2–6 жовтня 1995 р. / ред. Б. Гудзяк. – Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 1997. – С. 5–16.

23. Гудзяк, Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський Патріархат і генеза Берестейської унії. Б. Гудзяк. – Львов: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2000. – 488 с.

24. Новаковський, П. Літургійна проблематика в міжконфесійній полеміці після Берестейської унії (1596–1720) / П. Новаковський. – Львів: Свічачо, 2005. – 254 с.

(Дата падачы: 23.02.2021 г.)

П. Г. Космач

Белорусский государственный университет, Минск

P. Kosmach

Belarusian State University, Minsk

УДК 973:2

РЕЛИГИОЗНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ В США XVIII–XIX ВВ.

RELIGIOUS ASPECTS OF NATIONAL IDENTITY'S DEVELOPMENT IN THE USA (XVIII–XIX CENTURIES)

В статье рассматривается религиозный контекст развития американского национального самосознания XVIII–XIX вв. На основе широкого круга источников и научной литературы показана роль пуританской идентичности в формировании новой гражданской и политической общности. Сделан вывод о значительном влиянии религиозного фактора в процессе эволюции американской национальной идентичности Нового времени.

Ключевые слова: американская идентичность; пуританизм; религиозный фактор; история США; протестантизм.

The article examines the religious context of the development of American national identity in the 18th–19th centuries. Based on a wide range of sources and scientific literature, the role of Puritan identity in the formation of a new civic and political community is shown. The conclusion underlines the significant influence of the religious factor in the evolution of the American national identity during the Modern Times.

Keywords: American identity; puritanism; religious factor; history of the United States; Protestantism.

Как известно, религиозный фактор оказывал сильное влияние на развитие этнокультурных процессов, способствуя формированию национальных общностей во многих странах мира. Американская идентичность служит тому ярким примером. Образ избранного Богом народа, противопоставленного как «папистам», так и англиканам, не отринувшим до конца наследие католической церкви, получил твердую поддержку за океаном. Следует особо отметить, что пуританизм не исчез вместе с XVII в., а, пережив определенную трансформацию, стал основой уже для американской национальной